

Потписивање раније парафираног Споразума о стабилизацији и придруживању у светлу противправног признавања самопрокламоване независности Косова, представљало је не само тачку разлаза која је довела до распада претходне владе и превременог расписивања парламентарних избора, већ је чинило и кључну препреку у преговорима о формирању коалиције народњака, радикала и социјалиста, који се још увек споре око питања да ли споразум треба поништити или не, односно да ли и у ком облику га ратификовати. Због тога је народњачка коалиција јавности предочила правну експертизу ССП-а као полазиште за даље преговоре са потенцијалним партнерима, чије је објављивање изазвало бурне и крајње противуречне реакције. Наиме, експертски тим ДСС-а у овој правној анализи, оценио је да су Споразум о стабилизацији и придруживању са Европском Унијом и Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима са ЕУ правно неважећи и да, без поновног ангажовања Брисела и Београда на отклањању њихових недостатака, не могу бити ратификовани у Скупштини Србије.

Експертиза врло тврдо и прецизно детектује четири основна недостака ССП-а између парафирања и потписивања самог споразума – која се тичу признавања Косова, као независне државе од стране велике већине држава (чланица ЕУ), и која битно условљавају и тумачење формално неизмењеног уговора, у односу на онај који је парафиран. Кључни недостатак тиче се чињенице да је у моменту потписивања ССП-а била одсутна сагласност воља о једном битном елементу тог уговора (недостатак сагласности воља о битним елементима неког уговора, према Бечкој конвенцији, доводи у питање само постојање тог уговора) везаног за територијални интегритет Србије као уговорне стране, из кога произлазе импликације везане за даље тумачење обавеза уговорних страна, које могу да добију другачије значење од првобитних. Из тога практично следе и остали недостаци овог уговора, са изузетком четвртог недостака - крајње неодређено постављеног одложног услова за почетак примене уговора који се тиче оцене сарадње Србије са Хашким трибуналом од стране Савета министара, којим се, такође, доводи у питање овај уговор, пошто је његова примена, као израз сагласности воља, условљена заправо неком каснијом вољом коју би друге стране уговорнице, ЕУ, али и њене државе чланице, тек требало да формирају и једногласно изразе. Имајући све ово у виду, али и чињеницу да је и сам трговински део уговора изразито неповољан, тј. лоше испреговаран за интересе Србије (у односу на ССП које су рецимо, Албанија или, својевремено, Румунија, закључиле са ЕУ, где нпр. није дозвољено правним субјектима из ЕУ да слободно купују грађевинско земљиште) о чему у нашој јавности готово да и није било речи, није тешко закључити да овај и овакав ССП, представља један изузетно проблематичан, и до сада незабележен пример међународног уговора у целокупној међународно-правној историји.

Уследиле су бројне реакције на правну експертизу ССП-а од стране бројних домаћих и међународних политичких фактора. Представник Европске комисије у Београду Ж. Љоверас устврдио је како је ССП апсолутно правно валидан, износећи мишљење да неће бити нових преговора о њему, већ да „Следећи корак је његова ратификација, а не отварање нових преговора о њему“. Драган Тодоровић испред СРС-а, прво је изнео мишљење да је ССП у постојећем облику штетан за Србију, да би накнадно Томислав Николић изложио могућност ратификовања ССП-а у новој скупштини, само уз додатну Декларацију, којом би се унело тумачење Србије као уговорне стране – с тим да се уговор односи на Србију са Косовом и Метохијом.

Са друге стране домаћег политичког спектра, уследиле су очекиване негативне реакције на правну експертизу ССП-а (претежно дневно-политичког карактера) без озбиљних правних аргумената – насупрот тврдњама експертизе. Божидар Ђелић је, тако, у име ДС-а изјавио да „такозвана правна анализа Споразума о стабилизацији и придруживању Демократске странке Србије и Нове Србије говори да су они неодговорна коалиција која жели да поништи тај споразум и уведе земљу у самоизолацију“, што је у знатно тврђем виду поновио и председник Србије, Борис Тадић. Синхронизовано са њима, председник ЈС, Драган Марковић – Палма, затражио је од својих коалиционих партнера прекид разговора са СРС-ом и ДСС-ом о формирању владе, и отпочињање разговора са ДС-ом. Овде се, очигледно, радило о политичким потезима и квалификацијама којима је експертиза послужила као основ да се кроз паушалне оцене изнуди прекид преговора о формирању парламентарне већине.

Покушаји правно поткованијих иступа били су они ЛДП-а и поједних јавних личности, који су се трудили да оспоре валидност изнете експертизе. ЛДП је тако тврдио да ССП као уговор није ништаван, јер су га потписали овлашћени представници уговорних страна на основу Конвенције о уговорном праву, при чему, ни једна страна потписница није била у заблуди, преварена, изложена подмићивању или корупцији и принуди. Такође, у Споразуму не постоји било какав наговештај сукоба са нормом иус цогенс, тако да је тврдња експертског тима о правној ништавости ССП-а неутемељена и покушај је „најгрубље преваре грађанки и грађана Србије који представља само потврду дубине антиевропске оријентације шефа ДСС-а“. У оспоравању валидности експертизе ССП-а, најдаље је отишао (из заборавана нагло извучени и у медије пуштени) „адвокат и стручњак за међународно право“, Владимир Ђерић, који је тврдио да је „ССП трговински уговор у коме је јасно наглашено да не одређује статус Косова“, те да су експерти ДСС-а тумачили противно уобичајеном начину тумачења правних норми, па су ССП посматрали на основу онога на шта се он не односи и не регулише. Он је порекао да је промена околности од парафирања до потписивања уговора – чиновима једностраног признања Косова за независну државу битна – пошто „Косово није суштина ССП-а“, а да јесте, онда би, по њему, аргумент из експертизе могао да стоји. Његово порицање закључака

правне анализе – да би се логиком експертизе могло устврдити и поништавање било ког уговора, било када потписаног са земљама које су признале Косово – представља покушај циничне релативизације правне аргументације експертизе.

Изнети контрааргументи свакако заслужују кратак осврт. Као прво, аргументи ЛДП-а се односе на разлоге апсолутне ништавости уговора (заблуда, превара, изложеност подмићивање и принуди) које експертиза уопште не наводи, већ указује на релативну ништавост, тј. рушљивост уговора, уколико се недостаци сагласности в оља не исправе и допуне, те су непримењиви контра аргументације несагласности воља. Ако би се они појавили и доказали (а могуће је да су постојали у време закључења споразума – обзиром на трајање предизборне кампање) тек тада би се могло говорити о апсолутној ништавости ССП-а. Ако би државе чланице ЕУ које су признале независно Косово приликом парафирања овог уговора, у својим парламентима њега тумачиле у смислу да је Косово независно (а нелогично би било да неће), онда је овај уговор супротан когентним нормама, и Уставу Србије, и међународном праву и конвенцијама на које се позива на свом почетку ССП и самој Повељи УН. Што се тиче Ћерићеве аргументације – он овде прави неколико крупних правих грешака. Сагласност в оља представља суштину уговора, а однос према територији субјеката који га сагласно закључују, тј. њихов територијални интегритет, чини битан елемент уговора, без чега би се тумачење уговора у материјалном смислу, шире од дословног тумачења његових појединих чланова, претворило у наметање обавеза другачијим или супротним намерама и вољи једне од уговорних страна, и у трговинском, и у другим деловима уговора. Како уговор није само трговински, већ регулише и политичке, безбедносне и привредне инструменте којима се процес европске интеграције одвија у циљу добијања статуса кандидата за чланство у ЕУ, промена околности између парафирања и потписивања овог уговора поводом Косова и Метохије, доводи до суштинског недостатка сагласности в оља који има последице у бројним аспектима уговорних обавеза.

Занимљиво је приметити како су негативне квалификације експертизе пропустиле да примете да она указује на мањкавости и отклоњиве недостатке ССП везане за сагласност в оља етикетирајући га као «изолационистички и ништитељски», при томе пропуштајући да примете простор који он даје за правне маневре српској страни да се он измени у правцу примењивости, док се потпуно пренебрегава, односно прећуткује четврти недостатак, којим се суспендује примена уговора од стране ЕУ, и који је постављен да искључиво зависи од арбитраже, тј. вољног изјашњавања појединих држава ЕУ, међу којима је већина једнострано признала независно Косово. Напротив, експертиза је само устврдила да се овакав уговор у овом облику, а обзиром на новонастале околности, не може аутоматски ратификовати, пре него што се отклоне ови недостаци. Шта, дакле, обзиром на експертизу, ваља чинити?

ССП представља подједнако и правно и политичко питање, и само у таквом виду га треба посматрати. Обзиром на његове консеквенце у односу са ЕУ, али и обавезе које може да имплицира поводом КиМ, као и проблеме које ствара у унутрашњој политици, поготово обзиром да представља камен спотицања око формирања владајуће коалиције, према њему се треба односити и принципијелно, али и опортуно у оквирима простора које право оставља. Експертиза га сматра рушљивим тј. релативно ништавним услед отклоњивих недостатака, те се као такав он сада не може, нити треба ратификовати нити поништити. Да би се премостиле постојеће разлике, а остале у игри отворене и борба за територијални интегритет и потенцијалне европске интеграције, најмудрије би било да се он допуни скупштинском Декларацијом, која би инсистирала на тумачењу у складу са чланом 135. овог уговора, који се позива на резолуцију 1244 СБ УН, којом се гарантује територијални интегритет Србије, и потом такође допуни одложним условом да његово ступање на снагу такође зависи од његовог ратификовања друге уговорне стране у складу са тумачењем Србије, па да се као такав, заједно са Декларацијом, ССП ратификује у новој скупштини. Тиме би његово важење и ступање на снагу било скинуто са дневног реда, а лопта пребачена на другу страну, чиме би ССП престао да буде терет парламентарној демократији у Србији, а његова будућност и примена зависила од тога да ли друга уговорна страна стварно жели интеграцију и поштовање елементарних правних начела и међународног права, или не.